

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, доцента
Дугінець Ганни Володимирівни на дисертаційну роботу
Ніконенко Уляни Михайлівни на тему «Трансформація макроекономічної
політики країн-експортерів сировинних ресурсів в умовах глобалізації»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні
відносини

Актуальність теми дослідження

В останні роки в умовах спадного тренду сировинних цін на світовому ринку та погіршення економічної ситуації в Україні активізувалися дискусії про необхідність переходу до нової моделі економічного зростання. При цьому ресурсна орієнтація вітчизняної економіки може стати рушійною силою її модернізації, оскільки саме ресурсні галузі мають потенціал до генерування інноваційних процесів, що дозволять підтримувати рівень продуктивності та зростання виробництва в країні. Приклад багатьох європейських країн доводить, що раціональне використання національного багатства для створення інноваційної сировинної промисловості призводить до підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку. Так в процесі розвитку по ланцюгах доданої вартості Швеція пройшла від видобутку залізної руди до металургії, металообробки, автомобілебудування, а потім й до верстатобудування та виробництва електроніки. Фінляндія перейшла від виробництва паперу до виробництва хімікатів, а потім й до виробництва машин для целюлозно-паперової промисловості (де зараз і залишається світовим лідером). А Нідерланди та Данія є сільськогосподарськими

країнами, які отримують значні доходи від експорту продовольства (як і високотехнологічна економіка Ізраїлю).

Для України, економіка якої має сировинну спрямованість, зазначений досвід має важливе значення. Він свідчить про те, що не тільки нові товари стають результатом диверсифікації в старих секторах та галузях, але й ресурси стають основою формування нових галузей, необхідних для майбутнього зростання економіки країни. З огляду на вищезазначене актуальність дисертаційної роботи Ніконенко У. М. посилюється необхідністю обґрунтування методологічних засад стабілізаційної політики в економіці зі сировинною орієнтацією й низьким рівнем доходу.

Зв'язок роботи із державними програмами і темами

Дослідження Ніконенко У. М. виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт:

- Тернопільського національного економічного університету у межах науково-дослідних тем: «Екологізація в новітній парадигмі держави добробуту» (номер державної реєстрації 0117U000412, 2017–2019 рр.), Структурні, інституціональні та фінансові дисбаланси в глобальній економіці: традиційні та нові виклики економічній політиці та бізнес-стратегіям (номер державної реєстрації 0118U003177, 2018–2022 рр.);

- Уманського національного університету садівництва «Теоретико-методологічні та прикладні засади соціально-економічного розвитку аграрної сфери економіки України в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0116U003210, 2016–2018рр.);

- ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» в рамках теми «Структурні трансформації економіки України: макро-, мезо- й мікрорівні» (номер державної реєстрації 0115U005679, 2015–2019 рр.).

Ступінь обґрунтованості та достовірності сформульованих в дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертаційна робота Ніконенко У. М. є логічно побудованим дослідженням, результати якого є належним чином обґрунтованими, що підтверджує їх достовірність. Сформульовані у дисертації наукові положення та висновки, що виносяться на захист, мають високий рівень теоретико-методологічної та емпіричної обґрунтованості.

Структура дисертаційної роботи визначається її метою, розділи роботи взаємопов'язані. Сформульовані мета і завдання узгоджені з предметом та об'єктом дослідження. Виклад тексту характеризується послідовністю, логічністю, наявністю достатнього ілюстрованого матеріалу у вигляді схем, графіків, рисунків та таблиць.

Достовірність наукових висновків, положень та результатів також ґрунтується на докладному вивченні та аналізі офіційних та статистичних документів Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Світової організації торгівлі, Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Національного банку України, Державної служби статистики України тощо. Джерельна та інформаційна база дослідження включає 548 найменування.

Отримані здобувачем результати дисертаційного дослідження, сформульовані висновки та рекомендації є науково обґрунтованими і базуються на використанні відповідних методів дослідження, серед яких: діалектичний, порівняльного аналізу, системно-структурний; абстрагування, формалізації, економіко-математичне моделювання, графічні методи та регресійний аналіз фільтру Ходріка-Прескотта та інструменту моделювання GARCH тощо.

Про обґрунтованість методологічних положень і практичних рекомендацій дисертаційної роботи свідчить їх апробація на 22 міжнародних наукових та науково-практичних конференціях.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

У дисертаційній роботі Ніконенко У.М. сформульовано та обґрунтовано низку положень, висновків та рекомендацій, які відзначаються науковою новизною та мають практичну спрямованість у сфері формування стабілізаційної політики в економіках країн сировинного типу з високим рівнем залежності від волатильності глобальних товарних ринків. Така новизна викладена коректно, послідовно і системно.

Зокрема заслуговують на увагу:

- запропонована методологія економіко-статистичного аналізу функціональних залежностей сировинної економіки, що передбачає одночасне врахування динаміки світових цін на сировину та їхньої волатильності, (с.52-74, 240-259);
- концептуальні засади дослідження сировинного буму як процесу підвищеної залежності від фінансових чинників (с.52-105, 204-236);
- методологічний підхід до стабілізаційної політики в сировинних економіках з низьким доходом, який ґрунтується на узгодженому використанні правил фіскальної і монетарної політики за умов асиметрії між обмінним курсом та динамікою світових цін на сировину (с.95-105);
- методичні підходи до аналізу сучасного дискусійного феномену фінансизації світових ринків сировинних товарів на основі врахування ендогенності монетарних чинників (ставки LIBOR, курсу акцій фондового ринку США, курсу долара США), змін доходу й цінової динаміки на сировинних ринках, (с.157-170);
- методологічний підхід на основі розширеної моделі AD-AS до формування стабілізаційної політики з урахуванням фаз сировинного циклу, секторальних особливостей попиту і пропозиції на внутрішніх та міжнародних товарних ринках, асиметричного впливу обмінного курсу та

світових сировинних цін на обидва сектори – сировинний і несировинний (с.260-280);

- концептуальний підхід до сценарного аналізу політики таргетування інфляції у сировинних економіках шляхом врахування високої залежності обмінного курсу від світових цін на сировину та необхідності акумуляції достатніх валютних резервів як чинника зростання довіри до економіки й збільшення приватних інвестицій (с.73-97, 246-278, 332-357);

- науково-прикладні засади оцінки рівня економічної свободи як передумови поліпшення структурних пропорцій та стимулювання інвестиційного процесу в економіці з надмірним сировинним сектором (на зразок України) (с.357-368) тощо.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів

Наукове значення отриманих дисертантом результатів полягає в тому, що теоретико-методологічні положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані при формуванні стабілізаційної політики країнами-експортерами сировинних ресурсів з низьким рівнем доходу в умовах посилення глобалізаційних процесів.

Практичне значення результатів дослідження та розробок автора полягає у їх використанні у практичній діяльності організацій та державних установ різних рівнів, а саме: Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, Національного інституту стратегічних досліджень, Львівської обласної адміністрації Львівської торгово-промислової палати, АТ «Укрспецтрансгаз» ТзОВ «Українська хіміко-енергетична компанія».

Результати наукового дослідження, що мають прикладний характер, набули практичного застосування в навчальному процесі Української академії друкарства при складанні навчальних програм та методичного забезпечення таких дисциплін, як «Міжнародна економіка», «Національна

економіка», «Гроші та кредит», «Фінансовий ринок»; Тернопільського національного економічного університету під час лекційних занять та підготовки навчально-методичного забезпечення кафедри економічної теорії з дисциплін «Глобальна макрофінансова економіка», «Макрополітика в ЄС», «Глобальна макро- та мікроекономіка», «Макроекономічний аналіз», «Глобальна монетарна та макрофінансова економіка».

Повнота викладення результатів наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Ознайомлення з науковим доробком здобувача за темою дисертації дає змогу стверджувати, що наукові публікації Ніконенко У.М. повною мірою відображають основні наукові результати її дисертаційної роботи відповідно до вимог п. 12 «Порядку присудження наукових ступенів». Кількість, обсяг та якість друкованих праць відповідають нормативним вимогам, рекомендованим для повноти висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Наведені публікації підтверджують, що наукові та практичні результати дослідження одержані автором самостійно і оприлюднені до захисту дисертації. Внесок автора у публікації, написані у співавторстві, конкретизовано у переліку опублікованих за темою дисертації праць.

Наукові положення, вагомі розробки та результати дослідження опубліковані автором у виданнях відповідно до нормативних вимог Міністерства освіти і науки України. Основні наукові положення та результати дисертації опубліковано у 54 науковій праці серед яких одна одноосібна та чотири колективні монографії, 16 статей у наукових фахових виданнях (із них 1 – у співавторстві), 11 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних

наукометричних баз (із них 1 – у співавторстві), 22 публікації за матеріалами науково-практичних конференцій. Загальний обсяг опублікованих наукових праць, що належать автору, складає 50,79 д.а.

Оцінка ідентичності змісту автореферату та основних положень дисертації

Автореферат дисертації відповідає встановленим вимогам, у повній мірі відображає сутність і зміст дисертації, наявною є ідентичність основних наукових положень і наукового внеску автора. Наукові положення, висновки і рекомендації щодо можливостей практичного використання отриманих результатів, які представлені дисертантом в авторефераті, належним чином розкриті, деталізовані та обґрунтовані у самій роботі.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Ніконенко У.М. звертаємо увагу на окремі положення, які є дискусійними, недостатньо повно розкритими, потребують пояснень у процесі дискусії при захисті дисертації.

1. В якості мети дослідження авторка зазначає розробку цілісної наукової концепції формування стабілізаційної політики в економіках країн сировинного типу з високим рівнем залежності від волатильності глобальних товарних ринків залишаючи поза увагою глобальні ринки послуг (с. 24 дисертації). Враховуючі те, що в XXI сторіччі обсяги світової торгівлі послугами мають позитивний тренд, слід було включити їх у коло досліджуваних питань.

2. У першому розділі авторка визначає теоретико-методологічні засади аналізу макроекономічних процесів в країнах-експортерах сировинних ресурсів в умовах глобалізації. Але, враховуючі те, що не всі багаті на ресурси країни мають залежність від них, слід було показати еволюцію

категоріального апарату обраного наукового напрямку, враховуючі відмінності між ресурсною залежністю (resource dependence) та ресурсним достатком, або достатком ресурсів (resource abundance).

3. Розглядаючи основні напрями дослідження, що стосуються перебігу макроекономічних процесів в країнах-експортерах сировинних ресурсів, авторка запропонувала концептуальну схему реалізації стабілізаційної політики в сировинних економіках з низьким рівнем доходу (с. 75-106). Між тим дослідження значно виграло, якщо б разом з ідентифікованими елементами стабілізаційної політики, що вартують глибшого опрацювання для української економіки було обґрунтовано вплив інституціональної структури на розвиток сировинних економік.

4. У дисертаційній роботі представлено глибокий аналіз структурних зрушень у сфері глобального попиту та пропозиції первинних ресурсів в світовій економіці за період 1980-2017 рр. Але з метою підвищення точності прогнозування та математичного моделювання в другому та четвертому розділах дисертації бажано було б провести аналіз за періодами розвитку світогосподарської системи окремо (до кризовий період, кризовий період, рецесійний період) задля визначення закономірності та тенденції розвитку в кожному з них через побудову функціональних залежностей.

5. Цікавою є авторська гіпотеза, що вплив динаміки доходу промислових країн на світові сировинні ціни слабне з часом і не має довгострокового характеру, передусім з врахуванням все більшої ваги «виникаючих» ринків, а натомість вагомішим стає вплив процентної ставки і обмінного курсу сировинних товарів (с.136-137). Прі цьому авторка зазначає, що світові ціни на сировину віддзеркалюють вплив номінальних (монетарних) чинників, тоді як реальні чинники не мають істотного значення. Проте, результати дослідження були більш обґрунтованими, якщо б авторка ідентифікувала вплив Четвертої промислової революції на світові сировинні ціни в умовах глобалізації.

6. Заслуговеє на увагу запропоноване автором в п'ятому розділі комплекс заходів для реалізації ефективної стабілізаційної політики в Україні (рис. 5.9, с. 388-392), але воно набуло б більшої цінності, якби у дослідженні було б запропоновано економічний механізм імплементації зазначеної політики та відповідні варіанти її регулювання/трансформації в залежності від прогнозованих результатів реалізації.

7. На с. 5 автореферату та на с. 25 дисертації в переліку дослідницьких завдань авторка зазначає обґрунтування євроінтеграційних пріоритетів структурної політики подолання Україною залежності від експорту сировини, але в тексті автореферату та дисертації необхідним є систематизація цих пріоритетів, наприклад у вигляді таблиці або схеми у відповідному підрозділі.

Зазначені зауваження та дискусійні положення є свідченням складності та багатоаспектності обраної проблематики дослідження, вони не носять принципового характеру і не знижують високої якості та глибини дисертаційної роботи, її теоретичної та практичної значимості.

Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам МОН України

Ретельний аналіз змісту дисертації та автореферату, ознайомлення з науковими працями здобувача дають змогу стверджувати, що дисертаційна робота Ніконенко Уляни Михайлівни є самостійною, завершеною, оригінальною науковою працею, яка виконана на високому теоретичному, методологічному та прикладному рівнях. Завдання дослідження охоплюють широке коло питань, що дозволило автору досягти поставленої мети щодо вирішення проблеми розвитку теоретико-методологічних засад аналізу макроекономічної динаміки в країнах сировинного типу з високим рівнем залежності від волатильності глобальних товарних ринків та розробки

цілісної наукової концепції формування їх стабілізаційної політики через узгоджене використання фіскальних та монетарних правил.

Зміст дисертації та автореферату відповідає паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Автореферат в повній мірі відображає зміст дисертаційної роботи.

Таким чином, дисертація на тему «Трансформація макроекономічної політики країн-експортерів сировинних ресурсів в умовах глобалізації» за структурою, змістом, обсягом, рівнем наукової новизни одержаних результатів та їхньою практичною цінністю відповідає вимогам п. 9, п. 10, п. 12, п. 13, п. 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами і доповненнями), а її автор – Ніконенко Уляна Михайлівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

**Офіційний опонент,
доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри світової економіки
Київського національного
торговельно-економічного університету,
МОН України**

Г.В. Дугінець

